

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ІЗМАЇЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ЗАГАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ, ДОШКІЛЬНОЇ, ПОЧАТКОВОЇ
ТА СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ**

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Організація здоров'язберігаючого дозвілля дошкільників

освітній ступінь _____ бакалавр _____

галузь знань _____ 01 Освіта / Педагогіка _____

спеціальність _____ 012 Дошкільна освіта, 016 Спеціальна освіта _____

освітня програма _____ усі освітні програми зі спеціальностей _____

тип дисципліни _____ вибіркова _____

ПОГОДЖЕНО:

Гарант освітньої програми

РЕКОМЕНДОВАНО:

кафедрою загальної педагогіки, дошкільної, початкової та спеціальної освіти

протокол № 8 від 8.01.2020р.

Завідувач кафедри доц. Іванова Д.Г.

ПОГОДЖЕНО:

Голова Ради з якості вищої освіти
педагогічного факультету

 к. пед. н. Сич Ю. І.

Розробник програми:

Звекова Вікторія Корніївна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри загальної педагогіки, дошкільної, початкової та спеціальної освіти

Рецензент програми:

Баштовенко Оксана Анатоліївна, кандидат біологічних наук, доцент кафедри соціальної роботи, соціальної педагогіки та фізичної культури

1. ОПИС ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	<i>Денна</i>	<i>Заочна</i>
<i>Кількість кредитів: 4</i>	<i>Лекції:</i>	
	28	8
<i>Модулів: 2</i>	<i>Практичні заняття:</i>	
<i>Загальна кількість годин: 120</i>	-	-
<i>Рік вивчення дисципліни за навчальним планом: 2-3</i>	<i>Лабораторні заняття:</i>	
	-	-
<i>Семестр: 3-5</i>	<i>Семінарські заняття:</i>	
	20	4
<i>Тижневе навантаження (год.):</i>	<i>Консультації:</i>	
<i>- аудиторне: 48</i>	-	-
<i>- самостійна робота: 72</i>	<i>Індивідуальні заняття:</i>	
<i>Форма підсумкового контролю: залік</i>	-	-
<i>Мова навчання: українська</i>	<i>Самостійна робота:</i>	
	72	108

2. МЕТА ДИСЦИПЛІНИ

Предметом вивчення навчальної дисципліни є розкриття студентам особливостей здоров'язберігаючих технологій в дошкільній освіті України, озброєння кожного випускника комплексом теоретичних знань та практичних умінь вести дозвілєву діяльність з дітьми дошкільного віку; спрямовувати студентів на творчо-пошукову працю через особистісну орієнтацію в сукупності цінностей сучасного світу, формування вміння уміло застосовувати одержані знання, активно впроваджувати наукову організацію праці, успішно вирішувати завдання всебічного розвитку, виховання та навчання дітей дошкільного віку

Метою вивчення дисципліни є ознайомлення студентів з особливостями та напрямками розвитку українського та зарубіжного дозвілєзнавства, підготовка майбутніх фахівців дошкільних закладів до організації, керівництва та ведення культурно-дозвілєвої діяльності з дошкільниками, батьками.

Передумови для вивчення дисципліни: оволодіння фаховими компетентностями, що формуються під час вивчення дисциплін «Педагогіка», «Гігієна дітей та підлітків в системі спеціальної освіти», «Анатомія та фізіологія людини», «Основи валеології», «Педагогіка толерантності» та «Психологія».

Міждисциплінарні зв'язки: проблематика курсу пов'язана з дисциплінами «Індивідуалізація та диференціація навчання молодших школярів», «Методика виховної роботи», «Лікувально-профілактична допомога дітям дошкільного віку», «Педагогіка сімейного виховання».

3. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

1. Знання: знати методики проведення культурно-дозвіллевої діяльності; набуття знань з історії та теоретичних основ дозвілля і дозвіллевої діяльності, спеціальних знань для педагогічної діяльності, умінь та навичок організації дозвілля з різними віковими категоріями в умовах загальноосвітніх, дошкільних та позашкільних закладів, клубу, сім'ї та поза ними, в умовах потужного впливу сучасного інформаційного простору; галузеве законодавство, нормативно-інструктивні матеріали та основи управління у сфері дошкільної освіти; вимоги до організації безпечної життєдіяльності дітей і педагогів в умовах ДНЗ; знати і відтворювати санітарно-гігієнічні, педагогічні, естетичні вимоги до обладнання й оформлення приміщення та території дошкільного навчального закладу, основи сценарної і режисерської майстерності.

2. Уміння: аналізувати дозвіллеву діяльність, здійснювати цілеспрямовану, планомірну та систематичну її організацію шляхом піднесення її на вищий рівень розвитку; вміти виявляти розбіжності (спільне-відмінне) у культурах окремих країн і регіонів; встановлювати і пояснювати взаємозв'язок дозвіллевої діяльності з педагогічною дійсністю; творчо використовувати здобуті знання у практиці педагогічної роботи у сфері дозвілля; розробляти програми організації вільного часу різних груп населення та сценарії проведення відповідних заходів, добирати адекватні форми і методи роботи; розробляти педагогічно доцільну тематику бесід з дітьми.

3. Комунікація: використовувати набуті знання при веденні наукових дискусій з актуальних проблем дозвіллевої діяльності; здатність генерувати нові ідеї й нестандартні підходи до їх реалізації (креативність); налагоджувати соціальну взаємодію, співробітництво, попереджати та розв'язувати конфлікти.

4. Автономність та відповідальність: виконувати індивідуальні науково-дослідні завдання з відповідної проблематики, виявляти самостійність і соціальну відповідальність, громадянські та патріотичні чесноти при виконанні функціональних обов'язків; створювати позитивний імідж професії, її статусу в суспільстві.

4. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ДИСЦИПЛІНИ

№ з/п	Назви модулів / тем	Кількість годин (денна форма навчання)							Кількість годин (заочна форма навчання)						
		Аудиторні	Лекції	Семинарські	Лабораторні	Консультації	Індивідуальні заняття	Самостійна робота	Аудиторні	Лекції	Семинарські	Лабораторні	Консультації	Індивідуальні заняття	Самостійна робота
1.	Предмет, завдання і зміст дозвіллевої діяльності дошкільників	8	4	4	-	-	-	10	4	2	2	-	-	-	16
2.	Основні функції дозвілля.	6	4	2	-	-	-	10				-	-	-	14
3.	Основні напрями дозвілля.	6	4	2	-	-	-	10				-	-	-	14
4.	Історичний аспект розвитку літнього оздоровчого відпочинку.	6	4	2	-	-	-	10	2	2	-	-	-	-	12
5.	Особливості впровадження здоров'язберезувальних технологій в навчально-виховний процес у дошкільному закладі.	8	4	4	-	-	-	8	4	2	2	-	-	-	14
6.	Культурно-дозвіллева діяльність з дітьми у закладах освіти.	6	4	2	-	-	-	10	2	2	-	-	-	-	16
7.	Гра як засіб організації дозвілля у закладах освіти.	8	4	4	-	-	-	10	-	-	-	-	-	-	18
Проміжний контроль		-	-	-	-	-	-	4	-	-	-	-	-	-	4
Разом:		48	28	20	-	-	-	72	12	8	4	-	-	-	108

5. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

5.1. Зміст навчальної дисципліни за темами

Тема 1: Предмет, завдання і зміст дозвіллевої діяльності дошкільників

Дозвілля як категорія часу. Види дозвілля. Структура психолого-педагогічної готовності аніматора до організації культурно-дозвіллевої діяльності.

Тема 2: Основні функції дозвілля

Функції культурно-дозвіллевої діяльності (рекреаційна, розвитку творчих здібностей, створення умов для повноцінної соціально-культурної творчості людей, задоволення їх культурних запитів, організація спілкування).

Тема 3: Основні напрямки дозвілля

Основні напрямки дозвілля культурно-дозвіллевої діяльності (просвітній, художньо-естетичний, фізично-оздоровчий, розважальний). Їх завдання, характеристика та особливості. Вплив господарської діяльності і побуту українського народу на наявність і використання вільного часу населення. Регіональні особливості культурно-дозвіллевої діяльності.

Тема 4: Історичний аспект розвитку літнього оздоровчого відпочинку

Структура професійної діяльності вихователя в літній період. Реалізація соціально-виховної функції в тимчасовому колективі. Своєрідні особливості організації дозвіллевої діяльності дітей. Поняття інтерактивної технології у дозвіллевій діяльності.

Тема 5: Особливості впровадження здоров'язбережувальних технологій в навчально-виховний процес у дошкільному закладі

Поняття здоров'язбережувальних освітніх технологій. Типи технологій у дозвіллевій діяльності дошкільнят. Поняття технологій. Складові комплексної програми здоров'я, що запроваджується в дитячому колективі: валеологічна освіта, фізичне виховання; медична служба, служба харчування, служба здоров'я персоналу школи; психологічна служба; участь батьків та громадськості. Система здоров'язбережувальної діяльності дошкільних закладів, загальна характеристика факторів ризику, що впливають на здоров'я дітей. Особливості процесу навчання в умовах дитячого закладу.

Тема 6: Культурно-дозвіллева діяльність з дітьми у закладах освіти

Соціально-психологічні особливості сучасного підростаючого покоління.

Особливості організації КДД для дітей та підлітків (дитячі ранки, вистави, театралізовані свята, ігрові програми, тижні книги, казки, музики, виставки дитячої творчості, гурткова робота, студії). Дитяча ігротека. Основні форми роботи з підлітками (гуртки художньої та технічної творчості, конкурсні та ігрові програми, комп'ютерні ігри, свята, естафети, фестивалі, зустрічі з цікавими людьми та ін.

Тема 7: Гра як засіб організації дозвілля у закладах освіти

Історія походження ігор. Значення ігор та ігрової діяльності в сфері дозвілля. Класифікація ігор, їх характеристика та особливості (ігри за віком, за часом, за місцем дії, за змістом, за інтелектуально-фізичним навантаженням). Принципи підбору гри, методика підготовки та проведення. Вимоги до ведучого та реквізиту. Рухливі та малорухливі ігри, їх різновидність (естафетні, сюжетні, музичні, жартівливі). Інтелектуальні ігри, їх характеристика та особливості. Настільні ігри (настільно-спортивні, настільно-друковані, настільні ігри з олівцем (кросворд, головоломки, анаграми, ребуси, чайнворди та ін.). Плакатні,

ігри з естради і їх групування. (ігри з залом, аукціони, шаради, загадки, крилаті слова, скоромовки) ігри атракціони їх характеристика і особливості. Види атракціонів (стаціонарні ігри, ігри автомати) Сюжетні ігрові програми. Клубна ігротека.

5.2. Тематика семінарських занять

Тема 1: Організаційно-педагогічні умови діяльності дитячого закладу оздоровлення та відпочинку.

Тема 2. Особливості культурно-дозвіллевої діяльності з різними категоріями населення.

Тема 3. Вплив громадських закладів на формування потреб у сфері дозвілля.

Тема 4. Формування свідомого ставлення до власного здоров'я.

Тема 5. Здоров'язберігаючі технології в освіті України.

Тема 6. Інноваційні оздоровчі технології розвитку дітей.

Тема 7. Гра як засіб організації дозвілля.

Тема 8. Особливості роботи у дитячих оздоровчих закладах.

5.3. Організація самостійної роботи студентів

№ з/п	Вид роботи	Кількість годин		Форми звітності
		денна	заочна	
1.	Підготовка до лекційних та семінарських занять	20	26	Конспект
2.	Підготовка до проміжного контролю	4	4	Модульна контрольна робота
3.	Виконання індивідуальних завдань: - опрацювання наукових статей; - конспект першоджерел - підготовка реферату; - підготовка до презентації результатів дослідження.	10 10 10 18	16 20 18 24	Анотації наукових статей Конспект Реферат Презентація
	Всього:	72	108	

Тематика індивідуальних (групових) завдань

Перелік наукових статей для самостійного опрацювання

- Кравець О. М. Організація анімаційних послуг в туризмі: навчальний дистанційний курс [Електронний ресурс]/О. М. Кравець. – Режим доступу : <http://cdo.kname.edu.ua/course/view.php?id=874>

- Мастерская профессиональной анимации [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.kultmas.ru/go/masters>.

- Петрова И. В. Состояние и перспективы подготовки специалистов досуговой сферы в зарубежных странах [Электронный ресурс]. – Режим доступа:http://www.knukim.edu.ua/conferences_2004_proceedings_petrova.htm.

- Рекреація, туризм і дозвілля: тлумачення і співвідношення понять / І. В. Смаль, В. В. Смаль [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://tourlib.net/statti_ukr/smal.htm.

Тематика рефератів

1. Ретроспектива організації дозвілля.
2. Великдень – одне з найбільших релігійних свят в Україні.
3. Різдво – одне з основних християнських свят в Україні.
4. Предмет педагогіки дозвілля.
5. Основні принципи педагогіки дозвілля.
6. Провідні чинники, що визначають характер потреб людини.
7. Соціальна інфраструктура дозвілля.
8. Інфраструктура дозвілля в Україні.
9. Світова інфраструктура дозвілля.
10. Звичаєва культура українців у сфері дозвілля.
11. Молодіжні рухи та організації, їх роль у сфері дозвілля.
12. Українська практика проведення вільного часу.
13. Основи сценарної роботи.
14. Методика організації дозвіллевої діяльності.
15. Методика організації індивідуальної дозвіллевої діяльності.
16. Методика організації групової дозвіллевої діяльності.
17. Методика організації масової дозвіллевої діяльності.
18. Організація дозвілля дошкільників.
19. Організація родинного дозвілля.
20. Ігрові технології у структурі дозвілля.

6. ФОРМИ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

- 6.1. *Форми поточного контролю:* семінарські заняття, індивідуальні завдання.
- 6.2. *Форми проміжного контролю:* модульна контрольна робота.
- 6.3. *Форми підсумкового контролю:* залік.

7. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Під час поточного контролю оцінюються відповіді студента на семінарських заняттях, результати самостійної роботи з науковою літературою та першоджерелами, а також якість виконання студентом індивідуального завдання у вигляді реферату та його презентації.

Модульна контрольна робота проводиться в письмовій формі та включає два теоретичні питання, відповіді на які дають можливість оцінити рівень оволодіння теоретичним матеріалом з сучасних теорій організації дозвіллевої діяльності в дошкільному закладі, а також вміння застосовувати ці знання при аналізі та проектування, проведення різних форм організації дозвілля, формування принципово нового підходу до культурно-дозвіллевої діяльності.

Зразок варіанту модульної контрольної роботи:

1. Ретроспектива організації дозвілля.
2. Провідні чинники, що визначають характер потреб людини у сфері дозвілля.
3. Основи сценарної роботи.
4. Світова інфраструктура у дошкільному закладі.

8. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

8.1. Шкала та схема формування підсумкової оцінки

Переведення підсумкового балу за 100-бальною шкалою оцінювання в підсумкову оцінку за традиційною шкалою

Підсумковий бал	Оцінка за традиційною шкалою
90-100	зараховано
70-89	
51-69	
26-50	не зараховано
1-25	

Схема розподілу балів

Максимальна кількість балів	70 балів (поточний контроль) – середньозважений бал оцінок за відповіді на семінарських заняттях та виконання індивідуальних завдань, який переводиться у 100-бальну шкалу з ваговим коефіцієнтом.0,7	30 балів (проміжний контроль) – за результатами виконання модульної контрольної роботи
Мінімальний пороговий рівень	35 балів (поточний контроль)	16 балів (проміжний контроль)

8.2. Критерії оцінювання під час аудиторних занять

Оцінка	Критерії оцінювання навчальних досягнень
5 балів	Оцінюється робота студента, який у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, самостійно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу, вільно послуговується науковою термінологією, розв'язує задачі стандартним або оригінальним способом, наводить аргументи на підтвердження власних думок, здійснює аналіз та робить висновки.
4 бали	Оцінюється робота студента, який достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає, в основному розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу, розв'язує задачі стандартним способом, послуговується науковою термінологією. Але при висвітленні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі неістотні неточності та незначні помилки.
3 бали	Оцінюється робота студента, який відтворює значну частину навчального матеріалу, висвітлює його основний зміст, виявляє елементарні знання окремих положень, записує основні формули, рівняння, закони. Не здатний до глибокого, всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, не користується необхідною літературою, допускає істотні неточності та помилки.
2 бали	Оцінюється робота студента, який не володіє навчальним матеріалом у достатньому обсязі, проте фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає окремі питання навчальної дисципліни, не розкриває зміст теоретичних питань і практичних завдань.
1 бал	Оцінюється робота студента, який не в змозі викласти зміст більшості питань теми та курсу, володіє навчальним матеріалом на рівні розпізнавання явищ, допускає істотні помилки, відповідає на запитання, що потребують однослівної відповіді.
0 балів	Оцінюється робота студента, який не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його висвітлити, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань.

8.3. Критерії оцінювання індивідуальних завдань

Вид	Максимальна кількість балів
Анотування наукових статей	5
Конспект першоджерел	5
Реферат	5
Презентація	5

Критеріями оцінювання *анотацій наукових статей* є вміння студента стисло визначати ключові позиції, які викладені автором у статті. Критеріями оцінювання роботи з *першоджерелами* є здатність студента тезово розкрити зміст запропонованого матеріалу. Оцінювання *реферату* здійснюється за такими критеріями: самостійність та оригінальність дослідження, виконання поставлених автором завдань, здатність здійснювати узагальнення на основі опрацювання теоретичного матеріалу та відсутність помилок при оформленні цитування й посилань на джерела. Критеріями оцінювання *презентації* є її відповідність змісту доповіді студента за матеріалами дослідження та оригінальність візуального представлення.

8.4. Критерії оцінювання модульної контрольної роботи

Максимальна кількість балів за відповідь на 1 питання складає 15 балів. Критеріями оцінювання є: повнота відповіді, здатність критичного аналізу теоретичного матеріалу, вміння наводити аргументи та робити висновки.

8.5. Критерії оцінювання під час підсумкового контролю

Підсумкова оцінка виставляється за результатами поточного та проміжного контролю.

9. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

Технічні засоби для демонстрування презентацій (ноутбук, проектор).

10. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

10.1. Основні джерела

1. Аванесова Г. А. Культурно-досуговая деятельность : Теория и практика организации : учебн. пособ. для студ. вузов. М. : Аспект-Пресс, 2006. 236 с.

2. Бочелюк В. Й., Бочелюк В. В. Дозвіллезнавство: навч. посібник. К. : Центр навч. л-ри, 2006. 208 с.

3. Ведмідь Н. І., Мельниченко С. В. Організація дозвілля туристів : навч. посібник. К. : КНТЕУ, 2008. 85 с.

4. Килимистий С. М. Анімація в туризмі : навч. посібник. К. : Вид-во ФПУ, 2007. 188 с.

5. Ковальчук Т. І., Муращенко А. О. Організація дозвілля студентів: етнопедagogічний підхід. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія «Педагогіка. Психологія. Філософія»*. К., 2012. Вип. 175, Ч. 1. С. 301–310.

6. Власова Т. И., Шарухин А. П., Панов Н. И. Анимационный менеджмент в туризме : учеб. пособие. М. : Издательский центр «Академия», 2010. 320 с.

7. Петрова І. В. Дозвілля в зарубіжних країнах : підручник. К. : Кондор, 2005. 408 с.

8. Приезжева Е. М. Организация и методы игровой деятельности в туризме : учебно-методическое пособие. М. : Советский спорт, 2015. 129 с.

9. Форми організації дозвілля дітей та молоді / Упоряд. : В. В. Молочний, С. О. Мопьков, О. В. Безпалько; За заг. ред. І.Д. Звєревої. К.: Наук, світ, 2005. 58 с.

10.2. Допоміжні джерела

1. Гальперина Т. И. Режиссура и культурно-досуговых программ в работе менеджера туристской анимации: учебн. пособие; Российская международная академия туризма. М. : Советский спорт, 2006. 168 с.

2. Горлинская Н. Массовик-затейник. Организация корпоративных мероприятий. Универсальные сценарии для любой компании. М. : АСТ : Астрель, 2007. 253 с.

3. Далинский А. В. Культурно-массовая работа в здравницах. М. : РМАТ, 2007. 154 с.

4. Організація культурно-масової роботи в санаторно-курортних закладах ЗАТ Укрпрофоздоровниця. К. : Денеб, 2005. 160 с.

5. Обертинська А. П. Масові ігри і свята. К. : Вища школа, 1980. 180 с.

6. Лавров Ф. Н. Профессиональная подготовка менеджеров-аниматоров в образовательных учреждениях туристического профиля: автореф. канд. дис. М. , 2000. 19 с.

7. Жуков М. Н. Подвижные игры : учебник для педвузов. М. : Академия, 2000.

10.3. Інтернет-ресурси

1. Килимистий С. М. Сутність анімації в туризмі як культурної практики. URL : <http://www.library.knukim.edu.ua/lib/nauka/zbirnyk/kulturologiya/>

2. Кравець О. М. Організація анімаційних послуг в туризмі: навчальний дистанційний курс. URL : <http://cdo.kname.edu.ua/course/view.php?id=874>

3. Мастерская профессиональной анимации. URL : <http://www.kultmas.ru/go/masters>.

4. Петрова И. В. Состояние и перспективы подготовки специалистов досуговой сферы в зарубежных странах. URL : http://www.knukim.edu.ua/conferences_2004_proceedings_petrova.htm.

5. Рекреація, туризм і дозвілля: тлумачення і співвідношення понять /І. В. Смаль, В. В. Смаль. URL : [://tourlib.net/statti_ukr/smal.htm](http://tourlib.net/statti_ukr/smal.htm).
6. Российская анимация в сфере развлечений. URL : <http://animationteam.ru>.
7. Сайт, присвячений українській пісні. URL : <http://nashe.com.ua/song>.
8. Театральная библиотека: пьесы, книги, статьи, драматургия. URL : <http://biblioteka.teatr-obraz.ru/>.

Нормативно-правові документи:

1. Закон України «Про загальну середню освіту». URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/651-14>
2. Закон України «Про освіту». URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1060-12>
3. Закон України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні». URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/875-12>
4. Закон України «Про охорону дитинства». URL : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2402-14>
5. Закон України «Про професійно-технічну освіту». URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/103/98-%D0%B2%D1%80>
6. Конвенція про права дитини, прийнята резолюцією 44/25 Генеральної Асамблеї ООН від 20 листопада 1989 року. URL : http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_021

11. ДОПОВНЕННЯ ТА ЗМІНИ, ВНЕСЕНІ ДО РОБОЧОЇ ПРОГРАМИ В 20__ / 20__ Н.Р.¹

¹ Доповнення та зміни до робочої програми додаються на окремому аркуші, затверджуються на засіданні кафедри до початку навчального року